

Den Haag, 15 mei 2021

Betreft: Brief van de Minister voor Rechtsbescherming en de Staatssecretaris VWS
Kamerstuk 31 839 nr. 771, 30 maart 2021, over Toekomstscenario kind- en
gezinsbescherming.

**Reactie van de Beweging ATD Vierde Wereld Nederland op het voorstel
Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming.**

ATD Vierde Wereld is een internationale beweging. Zij vertegenwoordigt die gezinnen en huishoudens van wie de basisrechten stelselmatig worden geschonden, waardoor zij in structurele en langdurige - soms van generatie op generatie - armoede blijven. In verhouding heeft deze bevolkingsgroep veel met kindbescherming en uithuisplaatsing van hun kinderen te maken.

ATD Vierde Wereld Nederland heeft de nieuwe plannen zoals genoemd in het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming bestudeerd en komt tot een aantal vragen en opmerkingen.

Het gaat in het Toekomstscenario vooral om *reorganisatie* van de Jeugdzorg en Kinderbescherming.

Waar echter de gezinnen naar verlangen is een andere *interpretatie van de families die hun langdurige structurele armoede willen doorbreken; hun eigen inspanningen om hun kinderen een betere toekomst te kunnen bieden.*

Wij hopen met onze bijdrage daarin te voorzien, en dat u hiermee rekening houdt met onze input.

We hebben vooral gekeken naar

1 - Hoe de ouders ondersteund zullen worden in het verkrijgen van basiszekerheden, waardoor zij hun eigen gezin kunnen onderhouden en hun kinderen betere toekomstmogelijkheden kunnen bieden.

2 - Welke inspraak de ouders hebben in het geheel. Dit, aangezien in het verleden systematisch is gewerkt aan onthechting van de kinderen en ouders van elkaar.

Onze conclusies:

Interpretaties van de problemen

Als reden van ontwikkelingsdreiging of veiligheidsproblematiek worden een aantal problemen opgesomd. Enkele zijn verbonden met een situatie van armoede, bijvoorbeeld schulden of problemen met huisvesting. Heel vaak wordt structurele armoede beschouwd als (individuele) problemen van ouders die dan "aan de slag moeten". Hiermee wordt de situatie van structurele armoede - waarop de SER en de Kinderombudsman gewezen hebben - volledig over het hoofd gezien. Structurele armoede wordt op die manier aangepakt als een - psychisch of gedragsprobleem van de ouders en niet als probleem van de samenleving.

Wat beschouwd wordt als een veiligheidsdreiging, kan helemaal voorbijgaan aan de situatie van de ouders. Als hun economische situatie jarenlang op het minimum blijft, als de kinderen in hun dagelijkse leven met andere situaties geconfronteerd worden, als er daardoor bij ouders en kinderen stress ontstaat, dan wordt er een situatie geschapen die van buitenaf als een onveilige situatie beschouwd wordt. Dan komt vervolgens een heel arsenaal van kostbare deskundigen en ingrepen op gang, die het probleem niet in de wortel aanpakken, maar hun situatie vaak nog verergert.

Hetzelfde geldt wanneer ouders die vanwege hun verleden in armoede leven, dringend hulp en goede begeleiding nodig hebben. Als zij die niet krijgen, maar in plaats daarvan de kinderen uit huis worden geplaatst, dan komt onvermijdelijk ook het arsenaal van buitenstaanders op gang.

Een en ander vraagt daarom onder meer de aanwezigheid van goed opgeleide professionals die - dankzij hun opleiding en ervaring met deze bevolkingsgroep - een langdurige vertrouwensband weten te scheppen.

De recente rapporten van de SER en van Kinderombudsman, alsmede de evaluaties rond de nieuwe Jeugdwet, hebben vastgesteld dat de bestaande voorzieningen (inkomensbeleid en kindvoorzieningen) armoede niet fundamenteel aanpakken. Ook zijn er belangrijke lacunes bij de hulpverlening (op grond van de Jeugdwet, zie de uitgebrachte evaluaties) aan ouders die het het hardste nodig hebben.

Vanwege deze lacunes, betalen de ouders en kinderen - nog steeds - de prijs door ingrepen in hun familie- en gezinsleven. Zo keren problemen in de volgende generatie grotendeels weer terug. Er is een groot gebrek aan kennis van ernstig arme milieus.

De rol van de veiligheidsteams

Bij de rol van de veiligheidsteams gaat het erom de ouders te ondersteunen. "Het gezin moet op de hoogte zijn van de reden van de inzet van bepaalde hulp of ondersteuning. Zo berust de toestemming van het gezin op volledige en juiste informatie over de reden en het doel van de interventie, en over de gevolgen die het weigeren van toestemming heeft (de zogenoemde informed consent)."

De sterke indruk is dat het gezin hier eigenlijk geen invloed zal hebben. Er wordt door buitenstaanders naar risicofactoren gekeken. De vraag van het betrokken gezin lijkt op de tweede plaats te staan. Het gevaar is dat het gezin toch object in plaats van subject blijft.

Rechtspositie van de ouders

- Wat er voor de rechtspositie van de ouders en kinderen verandert is niet duidelijk.
- Veel voornemens gelden nu ook al in het huidige beleid, zoals het betrekken van de ouders bij de jeugdhulp en jeugdzorg. Zoals die worden voorgesteld in het nieuwe plan is er geen verschil en blijven de ouders gezien worden als mogelijk gevaar en worden ze gecriminaliseerd, ook waar dat niet klopt met de feiten. De criteria voor uithuisplaatsing blijven dezelfde: kindermishandeling, geweld, verwaarlozing, onvoldoende medische zorg. Terwijl de fundamentele rechts- en bestaansonzekerheid blijven bestaan.

- In het nieuwe plan wordt de gezinnen niet de nodige rechtszekerheid geboden. Er zou een samenhangend scenario moeten worden ontwikkeld waarbij ook andere basisrechten worden gerespecteerd. Zoals voldoende bestaansmiddelen, adequate en betaalbare huisvesting, het garanderen van family-life, zoals in het Europees Verdrag ter bescherming van de Rechten van de Mens (hierna: EVRM) (artikel 8) wordt gesteld.
 - **Informatiedeling** (paragraaf 1.5).
 - De evaluatierapporten over de Jeugdwet en de Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen, wijzen op de problemen van de bescherming van de privacy van de betrokken gezinnen. Onze ervaring is dat tot nu vaak onjuiste, onvolledige gegevens worden gedeeld. Die komen in rapporten, worden zonder meer snel overgedragen, overgeschreven, zonder mogelijkheid van herstel of rectificatie. Die gegevens blijven ouders en kinderen achtervolgen en in hun nadeel uitwerken. Zelfs in recente klachtprocedures bij de Raad voor de Kinderbescherming komt naar voren dat veel over zulke soort onjuistheden die niet worden hersteld, wordt geklaagd. Het is zelfs zo, dat de Kinderrechter geen onderzoek hoeft te doen naar feiten, de mening en observaties van de jeugdzorgwerkers en onderzoekers van de Raad voldoende worden geacht. Men huldigt zelfs het principe dat de jeugdzorg en kindbescherming die niet hoeven te bewijzen. LLMlegal.nl stelt dat de Nederlandse jeugdzorg hiermee art. 8 van het EVRM schendt (zie o.a. <https://www.llmlegal.nl/blog/nederlandse-jeugdzorg-schendt-internationaal-recht/>)
- Wij willen u daarom de vraag voorleggen of het Toekomstscenario op dit punt is getoetst.

□ **Inspraak en kennisdeling**

- Er is wel plaats ingeruimd voor overleg met cliëntenorganisaties, maar in het Toekomstscenario komt dat heel weinig terug.

Als het gaat om meer inspraak van ouders en jeugdigen bij de kinderrechter + beter hoor en wederhoor van de ouders, is het alleen mogelijk om op de voorstellen van de professionals reageren.

Er staat niet in het plan dat de professionals voorstellen kunnen vragen aan de ouders.

Ook vinden wij niet terug hoe overleg tussen ouders en professionals wordt gerealiseerd, vooral waar het gaat om kennisdeling. Hoe komt het dat kennisdeling alleen plaats vindt tussen beroepsgroepen en niet met organisaties die de armsten het woord geven, zoals ATD Vierde Wereld? In die kaders denken deze ouders ook na over de nodige verbeteringen, zowel in hun eigen gezin of huishouden als in de aanpak van de jeugdzorg en kindbescherming in het algemeen. Waar kunnen zij die ervaringen en kennis delen als het gaat om veranderingen op het niveau van de samenleving?

In uw plan kunnen alleen professionals van verschillende beroepsgroepen en beleidsmakers aan leergroepen en expertise deelnemen. Het is echter noodzakelijk, dat ouders van wie de kinderen het grootste risico lopen geplaatst te worden wegens gebrek aan bestaansmiddelen, deel kunnen nemen aan de nieuwe vormen van kennisdelen, want zij leveren nieuwe inhoudelijke input.

ATD Vierde Wereld heeft, in verschillende landen en internationaal, ervaring opgedaan met dialooggroepen en “kruising van kennis” tussen universitair geschoolden, beroepskrachten en afgevaardigden van de Vierde Wereld. Het is van groot belang dat wetenschappers, beroepskrachten en beleidsmakers leren luisteren naar de visies en mogelijke oplossingen van de mensen die al zo lang ervaring hebben met het gevaar van uithuisplaatsing van hun kinderen wegens gebrek aan bestaansmiddelen. In Nederland zou hiervoor ook een pilotproject kunnen worden ontwikkeld. Ook op het gebied van kinderrechten.

De rechtspraak:

Kinderrechters baseren - als ouders al in staat zijn om een procedure aan te gaan - zich tot nog toe vaak enkel op informatie van de verschillende instellingen (Jeugdzorg (hierna: Jz), Raad voor de Kinderbescherming (hierna: RvdK), voogdij-instellingen en hulporganisaties), maar die informatie hoefde niet bewezen te worden, berust op meningen en niet op feiten. De visie en de meningen van ouders en mensen die hen beter kennen, wordt ter zijde gelaten. Dat is in feite een schending van het EVRM.

Dit is tot nu toe ook gebleken in de verschillende zaken met de Jeugdrechter waar ATD Vierde Wereld gezinnen heeft bijgestaan. Het is uit de tekst niet duidelijk op te maken dat in de toekomst feiten die tot uit huis plaatsing kunnen leiden wel bewezen moeten worden.

Het gezin kan zich juridisch tegen maatregelen verzetten, maar die maatregelen kunnen alleen betrekking hebben op de individuele gezinssituatie en verhoudingen; er is voor betrokken gezinnen geen mogelijkheid om maatregelen op te eisen die het onderliggende probleem van armoede zouden oplossen.

Ook blijkt het voor gezinnen die om hulp bij de opvoeding vragen nog steeds moeilijk om effectieve hulp te krijgen, zo blijft de aanleiding van veiligheidsmaatregelen bestaan.

Op bladzijde 13 wordt aandacht geschonken aan de rechtsbescherming van het gezin, als ouders tegen de hulp zijn die praktisch opgelegd wordt. Bij afwijzen kunnen zware gedwongen maatregelen worden opgelegd (ondertoezichtstelling met eventuele machtiging tot uithuisplaatsing, tijdelijk huisverbod, een gebiedsverbod, mentorschap, bewindvoering, onder curatelestelling, bijzondere voorwaarden in het geval van het strafrecht, een gedwongen (crisis)opname of behandeling, of bevoegdheden in het kader van openbare orde en veiligheid.

Het gaat hier om een scala van heel verschillende gezinssituaties die op één hoop zijn gegooid (ernstige mishandeling, ernstig crimineel gedrag, psychische problemen, ernstige drugproblemen).

In gevallen waar het om gezinnen in ernstige armoede gaat, kan er praktisch sprake zijn van structureel onrecht. Er zou dan aandacht moeten zijn voor de hulpvraag van het betrokken gezin zelf, de mogelijkheid om te verzekeren dat deze hulpvraag de nodige aandacht krijgt, de mogelijkheden van een second opinion, de mogelijkheid voor het gezin om daarbij ondersteuning te krijgen van een maatje, of iemand die hen helpt voor hun belangen op te komen.

Over Bijlage 1, paragraaf 2.2.1 blz. 37 het internationaal verdragsrechtelijk kader

Deze paragraaf wijst op het internationaal verdragsrechtelijk kader dat als richtsnoer is gebruikt. In de tekst staat onder meer: "Deze verdragen waarborgen immers ook het recht op respect voor privé- en familielevens (artikel 8 EVRM) en het recht om door de eigen ouders te worden opgevoed en verzorgd (artikel 9 IVRK). Als professionals aanleiding zien die de inperking van deze rechten rechtvaardigt, moet terdege worden aangetoond dat de inperkende maatregelen dienen om het kind of het gezin te beschermen. De rechter moet erop kunnen vertrouwen, dat het onderzoek waarmee het verzoek tot een maatregel is onderbouwd rechtmatig tot stand is gekomen. Het is de verantwoordelijkheid van de Nederlandse overheid om dit proces goed te borgen. Het is nadrukkelijk een publieke en essentiële taak om te borgen dat het voor het gezin duidelijk is wanneer er sprake is van vrijwillige en wanneer van gedwongen hulpverlening".

Het Steunpunt ter bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (in

België) bracht in april j.l. ook een overzicht uit van de jurisprudentie op het stuk van artikel 8 EVRM, in het Cahier rechtspraak nr. 2 met als titel "*Het behoud van de band tussen ouder en kind bij plaatsing. Onderzoek van de rechtspraak van het EHRM betreffende artikel 8 EVRM.*" (zie <https://www.armoedebestrijding.be/wp-content/uploads/2021/04/Cahier-Plaatsing-Link-NL-april-2021.pdf>)

In deze teksten wordt aan een aantal essentiële waarborgen herinnerd, die nu al de rechtspraak zou moeten aangaan. Maar tot nu toe hoefde informatie betreffende een huishouden niet op bewezen feiten te berusten, maar voldeed de mening en inschatting van de professionals. Als dat niet verandert en de kantonrechter zonder meer blijft uitgaan van (soms) onjuiste rapporten en verder ook geen speelruimte heeft om de feiten vast te stellen en de voor het gezin nodige hulp af te dwingen, dan zal er niet veel veranderen.

De grote klacht van ouders is dat de informatie van de jeugdzorgwerkers en onderzoekers van de Raad voor de Kinderbescherming vaak niet klopt met de feiten. De rapportage van de onderzoeker gaat dan met de correcties van de ouders naar de kinderrechter, maar ouders hebben het gevoel dat hun correcties niet meetellen. Het gesprek bij de kinderrechter duurt vaak te kort om goed te kunnen overleggen en beoordelen.

Als aan bovenstaande problemen geen aandacht geschonken wordt in de vernieuwingen van de uitvoering van de Jeugdzorg en Kinderbescherming, zal de herstructurering weinig veranderen in het leven van de meest uitgeslotenen.

Met de meeste hoogachting,

Namens het Nationaal Team ATD Vierde Wereld Nederland

J.E.J. van den Bosch-Höweler

ATD Vierde Wereld Nederland, Regentesseplein 13, 2562 EV Den Haag, denhaag@atd-vierdewereld.nl